

## Ref 33

### **Fråga om domstols utredningsansvar i mål om vård enligt LVU när socialnämnden i ansökan om vård har utelämnat detaljer i ett barns berättelse med hänvisning till sekretess.**

1 § andra stycket, 2 § och 4 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 8 § förvaltningsprocesslagen (1971:291), 8 kap. 1 §, 10 kap. 2 § och 18 kap. 1 § offentlighet och sekretesslagen (2009:400)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 19 juni 2023 följande beslut (mål nr 3300-22).

#### **Bakgrund**

1. Om det finns en påtaglig risk för att ett barns hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk misshandel eller något annat förhållande i hemmet och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med vårdnadshavarnas samtycke, ska barnet beredas vård med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

2. Det är socialnämnden som utreder om ett barn är i behov av vård med stöd av LVU. Beslut om vård meddelas sedan av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Domstolen ska se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver.

3. Ordföranden i Sociala myndighetsnämnden i Orust kommun beslutade i november 2021 att omedelbart omhänderta M.N. och J.N. efter att M.N. hade lämnat uppgifter om att hennes pappa, G.N., skulle ha dödat deras mamma för ett antal år sedan när de bodde i Syrien.

4. Sociala myndighetsnämnden ansökte därefter hos Förvaltningsrätten i Göteborg om att M.N. och J.N. skulle beredas vård med stöd av LVU. Av ansökan framgår att M.N. hade berättat att hon och hennes bror – vilket G.N. förnekar – frekvent utsatts för våld och kränkningar av deras pappa och att hon sett sin pappa döda hennes mamma. De närmare detaljerna om vad hon berättat hade nämnden emellertid utelämnat. Skälet till detta var att dessa uppgifter enligt nämnden omfattades av förundersökningssekretess.

5. Förvaltningsrätten konstaterade att nämndens ansökan om vård i allt väsentligt baserades på vad M.N. och J.N. hade berättat samt att dessa uppgifter var svårvärderade då det saknades tydlighet och sammanhang till följd av att uppgifter i ansökan hade utelämnats på grund av sekretess. Med hänvisning till att uppgifterna

hade lämnats till flera olika myndighetsföreträdare och till barnens ställföreträdare vid ett flertal tillfällen samt att dessa personer hade uppfattat uppgifterna som detaljerade, konsekventa och trovärdiga fann förvaltningsrätten att ansökan om vård skulle bifallas.

6. G.N. överklagade förvaltningsrättens avgörande till Kammarrätten i Göteborg som – efter att ha noterat att domstolen i likhet med förvaltningsrätten på grund av förundersökningssekretess inte hade tagit del av alla de uppgifter som M.N. hade lämnat – instämde i den bedömning som förvaltningsrätten hade gjort och avslag överklagandet.

#### **Yrkanden m.m.**

7. G.N. överklagar kammarrättens avgörande och yrkar att ansökan om vård ska avslås.

8. *Sociala myndighetsnämnden i Orust kommun* anser att överklagandet ska avslås.

9. *M.N:s och J.N:s ställföreträdare* och offentliga biträde anser också att överklagandet ska avslås.

#### **Skälen för avgörandet**

##### *Frågan i målet*

10. Frågan i målet är vad en domstol ska göra när socialnämnden i en ansökan om vård med stöd av LVU har utelämnat detaljer i ett barns berättelse om missförhållanden med hänvisning till sekretess.

##### *Rättslig reglering m.m.*

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

11. Av 1 § andra stycket LVU framgår att den som är under 18 år ska beredas vård enligt lagen om någon av de situationer som anges i 2 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. Vård ska enligt 2 § beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

12. Enligt 4 § första stycket ska beslut om vård med stöd av lagen meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ansökan ska, enligt andra stycket, innehålla en redogörelse för bl.a. den unges förhållanden och de omständigheter som utgör grund för att den unge behöver beredas vård.

## Förvaltningsprocesslagen

13. I 8 § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) anges att rätten ska se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. I andra stycket föreskrivs att rätten genom frågor och påpekanden ska verka för att parterna avhjälper otydligheter och ofullständigheter i sina framställningar.

## Offentlighets- och sekretesslagen

14. I 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) regleras förundersökningssekretessen. Där anges att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

15. Enligt 8 kap. 1 § får en uppgift för vilken sekretess gäller inte röjas för enskilda eller andra myndigheter, om inte annat anges i lagen eller i lag eller förordning som lagen hänvisar till. I 10 kap. 2 § föreskrivs att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller till en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet.

*Högsta förvaltningsdomstolens bedömning*

16. Eftersom ett beslut om vård med stöd av LVU är en mycket ingripande åtgärd ställs det höga krav på socialnämndens utredning och ansökan om vård (prop. 1989/90:28 s. 68 samt HFD 2011 not. 101, HFD 2014 ref. 46 och HFD 2017 ref. 42).

17. Ett barns berättelse om missförhållanden är av central betydelse vid en LVU-utredning och kan ensam ligga till grund för ett beslut om vård, om uppgifterna bedöms vara tillförlitliga. Vid värderingen av ett barns uppgifter bör beaktas bl.a. i vilket eller vilka sammanhang samt på vilket sätt uppgifterna har lämnats, om berättelsen är sammanhängande och konsekvent, om berättelsen är tydlig och detaljrik, om uppgifterna vidhållits samt barnets ålder och mognad och dess förståelse för innebörden och konsekvenserna av att uppgifterna lämnas (HFD 2014 ref. 46 och HFD 2017 ref. 42).

18. I nämndens ansökan om vård redovisas att M.N. har berättat att hon, hennes bror och deras mamma har utsatts för våld av G.N. Nämndens ansökan om vård bygger huvudsakligen på M.N:s berättelse, men de närmare detaljerna om vad hon har berättat om missförhållanden framgår inte.

19. Även om delar av ett barns berättelse av sekretessskäl har undanhållits den domstol som ska pröva frågan om vård kan det vara så att de uppgifter som finns i ansökan är tillräckliga för att domstolen ska kunna göra en självständig värdering av barnets

uppgifter och om dessa kan läggas till grund för ett beslut om vård enligt LVU.

20. I det här fallet har emellertid förvaltningsrätten och kammarrätten förlitat sig på nämndens och ställföreträdarens bedömning att M.N:s uppgifter om missförhållanden är tillförlitliga. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening är detta inte tillräckligt. Det måste krävas att domstolen självständigt ska kunna värdera ett barns berättelse för att bedöma tillförlitligheten av uppgifterna och därmed också om förutsättningarna för vård är uppfyllda.

21. Frågan är då hur en domstol ska förfara i en situation som denna, dvs. när uppgifter i utredningen, som domstolen behöver för att kunna göra en självständig värdering av ett barns berättelse, inte har tagits med i den ansökan om vård som har lämnats till domstolen.

22. Enligt 8 § förvaltningsprocesslagen har domstolarna ett utredningsansvar och ska bl.a. verka för att parterna avhjälpes ofullständigheter i sina framställningar. Hur långt domstolens ansvar för utredningen i ett mål sträcker sig varierar mellan olika måltyper och är också beroende av partsförhållandena och omständigheterna i det enskilda fallet (se t.ex. prop. 1971:30 del 2 s. 529 f., prop. 2012/13:45 s. 113 f. samt RÅ 2006 ref. 46 och RÅ 2009 ref. 69).

23. I mål som avser en ansökan om vård med stöd av LVU har socialnämnden i egenskap av sökande en långtgående utredningskyldighet och de enskilda parterna företräds av offentliga biträden. Detta talar för att domstolens utredningsansvar i sådana mål är begränsat. Samtidigt är det fråga om tillämpning av en lagstiftning som syftar till att ge skydd för utsatta barn och unga. Om det kommer fram att det finns uppgifter i socialnämndens utredning om påstådda missförhållanden som har lagts till grund för ansökan om vård och som domstolen inte har fått ta del av ingår det därför i domstolens utredningsansvar att begära att uppgifterna ges in till domstolen.

24. Eftersom väsentliga uppgifter för att kunna värdera M.N:s berättelse saknades i målet borde domstolarna således ha begärt att nämnden gav in de uppgifter från hennes berättelse om missförhållanden som hade utelämnats.

25. Sociala myndighetsnämnden har med hänvisning till förundersökningssekretess ansett sig förhindrad att i ansökan redogöra för vissa av dessa uppgifter. Även om uppgifterna i M.N:s berättelse skulle kunna omfattas av förundersökningssekretess behöver det dock inte hindra att uppgifterna lämnas till en domstol som ska pröva frågan om vård enligt LVU. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen föreskriver nämligen att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet.

26. När en socialnämnd fullgör sin skyldighet att, när det behövs, ansöka om vård enligt LVU måste socialnämnden enligt 4 § ange de omständigheter som utgör grund för vårdbehovet. Det innebär att det kan vara nödvändigt att uppgifter för vilka sekretess gäller lämnas till domstolen för att nämnden ska kunna fullgöra sin verksamhet. Den sekretess som kan gälla för uppgifter hos socialnämnden hindrar således inte att uppgifterna med stöd av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen lämnas till förvaltningsrätten i samband med en ansökan om vård.

27. Om uppgifterna omfattas av förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen kommer den sekretessen för övrigt att gälla även hos domstolen. Sekretessen kan dock påverkas av kommuniceringsskyldigheten och rätten till partsinsyn.

28. Sammanfattningsvis finner Högsta förvaltningsdomstolen att eftersom uppgifter i M.N:s berättelse om våld och kränkningar har utelämnats i nämndens ansökan om vård har förvaltningsrätten och kammarrätten inte haft möjlighet att göra en självständig bedömning av tillförlitligheten av M.N:s berättelse och därmed även av de omständigheter som utgjort den huvudsakliga grunden för ansökan om vård. Domstolarna borde därför ha begärt att nämnden gav in de utelämnade uppgifterna. Det förhållandet att förundersökningssekretess har ansetts gälla för uppgifterna har inte inneburit att nämnden har varit förhindrad att ge in dem dit.

29. Sociala myndighetsnämnden har i Högsta förvaltningsdomstolen lämnat in vissa ytterligare uppgifter när det gäller M.N:s berättelse. Faktum kvarstår dock att målet inte har utretts av förvaltningsrätten eller kammarrätten så som dess beskaffenhet kräver. Till följd härav och av instansordningsskäl bör förvaltningsrättens och kammarrättens avgöranden upphävas såvitt avser frågan om vård och målet visas åter till förvaltningsrätten för förnyad handläggning.

30. Högsta förvaltningsdomstolen bedömer att förhållandena fortsatt är sådana att M.N. och J.N. bör vara omedelbart omhändertagna till dess förvaltningsrätten har avgjort frågan om vård eller beslutat något annat.

### **Högsta förvaltningsdomstolens avgörande**

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver förvaltningsrättens och kammarrättens avgöranden förutom de i domarna intagna besluten om sekretess och ersättning till offentliga biträden samt visar målet åter till förvaltningsrätten för ny handläggning av ansökan om att M.N. och J.N. ska beredas vård med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Högsta förvaltningsdomstolen beslutar att M.N. och J.N. ska vara omedelbart omhändertagna med stöd av 2 och 6 §§ lagen med sär-

skilda bestämmelser om vård av unga i avvaktan på att förvaltningsrätten avgör frågan om beredande av vård eller till dess förvaltningsrätten beslutar något annat.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställer vad kammarrätten beslutat om sekretess.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till P.F. som offentligt biträde med 9 779 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till D.E. som offentligt biträde med 17 528 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Ståhl, Classon, von Essen* och *Anderson*. Föredragande var justitiesekreteraren Anna Ekman.

---

***Förvaltningsrätten i Göteborg (2022-01-04, ordförande Jonasson):***

Frågan i målet är om det finns förutsättningar att bereda M.N. och J.N. vård med stöd av 1 § andra stycket och 2 § LVU. Vid ingripande enligt LVU är den unges behov av skydd det primära intresset.

Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att nämndens ansökan i allt väsentligt baseras på vad barnen själva har berättat. M.N. är 13 år gammal och måste antas vara medveten om allvaret i de uppgifter som hon lämnat till socialtjänsten och skyddskonsulenter samt i brev till skolpersonalen. M.N. har under tiden socialtjänstens utredning pågått kontinuerligt stått fast vid uppgifterna, även sedan konsekvenserna av dem blivit uppenbara för henne. Förvaltningsrätten bedömer att de beskrivningar av kränkningar och fysiskt våld som kommit fram i utredningen och under den muntliga förhandlingen, trots att de begränsats av förundersökningssekretess, får anses förhållandevis samstämmiga och detaljerade. Barnens ställföreträdare och offentliga biträde har under den muntliga förhandlingen uppgett att barnen har lämnat samma uppgifter vid de telefon- och videosamtal han har haft med barnen inför förhandlingen. M.N. har på ett samlat och spontant sätt berättat om olika händelser som har inträffat under de senaste åren. Även om berättelserna är detaljerade, verkar det som att M.N. har varit noga med att inte överdriva utan velat ge en balanserad bild av situationen.

Den sammantagna bilden från utredningen är att M.N. har vidhållit allvarliga uppgifter om våld och kränkningar i hemmet samt det dödliga våldet mot mamma. Till följd av förundersökningssekretess är dessa uppgifter svårvärderade då det saknas utförlig tydlighet och sammanhang. Det

kan därför inte uteslutas att M.N. har lämnat felaktiga uppgifter. De graverande uppgifterna har dock lämnats vid ett flertal tillfällen och till olika myndighetsföreträdare och även till barnens ställföreträdare. Dessa personer har, såvitt har framkommit, uppfattat uppgifterna som detaljerade, konsekventa och trovärdiga. M.N:s uppgifter stöds också, i stora delar, av de uppgifter som J.N. har lämnat. Det ska särskilt noteras att J.N. har lämnat uppgifterna i syfte att skydda sin pappa. Han har därför på ett detaljerat sätt berättat om bl.a. vad det innebär att vara en god muslim samt innebörden av haram (tabu). Därutöver beaktar förvaltningsrätten att det pågår en förundersökning, vilket väger tungt i domstolens samlade bevisvärdering och riskbedömning.

G.N. har förnekat samtliga uppgifter. De förklaringar som han har uppgett om att M.N. lämnat uppgifterna eftersom han har försökt att begränsa hennes skärmtid samt utövat sitt föräldraansvar övertygar dock inte. Förvaltningsrätten finner således att det med tillräcklig grad av säkerhet är utrett att de missförhållanden som M.N. och J.N. har berättat om också har förekommit.

Barnens berättelser ger enligt förvaltningsrätten stöd för att de lever i en hederskontext och deras berättelser ska därför ses i det sammanhanget. Förvaltningsrätten finner mot denna bakgrund det klarlagt att förhållandena i M.N:s och J.N:s hem är sådana att det finns en påtaglig risk för att deras hälsa och utveckling skadas. De behöver därför beredas vård utanför hemmet. Vården ska beredas med stöd av LVU om det inte kan antas att behövlig vård kan ges med samtycke av vårdnadshavaren och den unge.

Den av nämnden föreslagna vården om placering utanför hemmet utgör enligt förvaltningsrätten behövlig vård. G.N. har vid flera tillfällen blivit erbjuden stödinsatser från socialtjänsten. Han har dock tackat nej till de erbjudna insatserna. G.N. har vid den muntliga förhandlingen uppgett att han numera samtycker till vård. Mot bakgrund av att han tidigare avböjt de erbjudna stödinsatserna och då G.N. förnekar att de av barnen lämnade uppgifterna stämmer, bedömer förvaltningsrätten att hans samtycke inte kan tillmätas trovärdighet. Vården kan därmed inte ske på annat sätt än med stöd av LVU varför nämndens ansökan ska bifallas. Omständigheterna är vidare sådana att rättsens beslut om vård ska gälla omedelbart. – Förvaltningsrätten beslutar att M.N. och J.N. ska beredas vård med stöd av 1 § andra stycket och 2 § LVU. Domen gäller omedelbart i denna del.

[Förvaltningsrättens beslut om ersättning till de offentliga biträdena har här utelämnats.]

Sekretessbestämmelsen i 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen ska fortsatt vara tillämplig på uppgifter om enskilds hälsotillstånd och andra personliga förhållanden som lagts fram vid förhandling inom stängda dörrar och som inte tagits in i domen.

**Kammarrätten i Göteborg** (2022-04-29, Bertelsen, Sundberg och Karlsson):

Efter förvaltningsrättens dom har J.N., enligt en aktanteckning från socialtjänsten, berättat om att han och M.N. har utsatts för våld, men att det upphört efter att G.N. förstått att det inte är tillåtet att slå barn i Sverige. På grund av förundersökningssekretess har kammarrätten, i likhet med

förvaltningsrätten, inte tagit del av alla de uppgifter M.N. har lämnat. Barnens ställföreträdare har dock haft samtal med barnen inför förvaltningsrättens och kammarrättens muntliga förhandlingar, och har uppgett att barnen har vidhållit sina uppgifter. Enligt ställföreträdaren är M.N:s uppgifter nyanserade och detaljrika och J.N. har lämnat sina uppgifter i syfte att försvara G.N.

Mot denna bakgrund instämmer kammarrätten i den bedömning som förvaltningsrätten gjort av barnens uppgifter om förhållandena i hemmet. Det är därmed med tillräcklig grad av säkerhet utrett att M.N. och J.N. har utsatts för fysisk och psykisk misshandel i hemmet och att det finns en påtaglig risk att deras hälsa och utveckling skadas. De behöver därför beredas vård utanför hemmet. G.N. har uppgett att han går med på att barnen bor kvar i familjehemmet. Eftersom han menar att det inte har förekommit några missförhållanden i hemmet kan han dock inte anses vidgå att barnen har ett vårdbehov. Hans samtycke garanterar därmed inte behövlig vård. Förutsättningarna för att M.N. och J.N. ska beredas vård enligt 2 § LVU är därför uppfyllda, och överklagandet ska avslås.

– Kammarrätten avslår överklagandet.

[Kammarrättens beslut om ersättning till de offentliga biträdena har här utelämnats.]

Kammarrätten fastställer förvaltningsrättens sekretessbeslut och bestämmer att sekretessbestämmelsen i 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på de uppgifter om enskilds personliga förhållanden som lagts fram vid kammarrättens förhandling inom stängda dörrar och inte tagits in i denna dom.